

KÜLÖNFÉLÉK.

Az ideai főtanács. A főtanács ülései nov. 29-én és 30-án, a rendkívüli körülmények miatt gyorsított egy és félnapi tárgyalás után véget értek. Népesége nem volt a megszokott és sok vezető emberünk alakja hiányzott, de mégis nagyobb, mint amennyire számítottunk. A háborus világ egyénenként változó hangulata ülte meg a kedélyeket s a hangulat nyomása alatt a tárgyalás menete nélkülözött minden emociót. A megjelent tagok Józán Miklós közügyigazgató vezetése mellett tisztelegtek az elnökség előtt. Ezután kezdetét vette a tanácskozás, melyet a főtiszt. püspök úr rövid, de hangulatos megnyitója vezetett be. A megjelentek számbavétele után ő felségéhez hódoló táviratot küldött a főtanács, melyre a Felső válasza még az ülések folyama alatt megérkezett. A Berde-ebéd költségét a Vörös kereszt céljaira fordították. A körök megjelent képviselőitől az esküt bevették. A püspöki jelentés számolt be ezután az év fontosabb mozzanatairól, melyek közül egyházi szempontból a legfontosabb, hogy a székelykeresztúri gimnázium új épülete felépült s szeptemberben a VII. osztály megnyílt. Ez az év tehát „egy fényes lap“ egyháztörténelmünkben. Az egyházi statisztikai adatok szerint a lélekszám 1913 végén 81026, ami a múlt évvel szemben 287 szaporodást jelent. Rá kell mutatnunk azonban arra, hogy az állami meg egyházi statisztikai adatok között hátrányunkra 5057 a különbség. Ennek a nagy különbségnek részben oka az, hogy statisztikánk nem pontos; de az is, hogy a szórványokban élő hiveink nem érezvén a lelki gondozás melegét, lassan-lassan elszakadnak tőlünk, nem érzik magukat hozzánk tartozóknak. Most már a püspöki jelentés is tud átállások folytán keletkező veszteségről s különösen a leányegyházközségek lelkészeit teszi ezért felelőssé.

Ezután különböző választásokat hagyott jóvá a főtanács.

Az udvarhelyi kör Kisgyörgy Sándor esperes lemondása után Pál Ferenc homoródokládi lelkészt esperessé választván, a főtanács a választást megerősítette s a hivatali esküt bevette; Kisgyörgy Sándornak pedig buzgó működésének méltányoló elismerése jeléül készséggel és örömmel adta a tiszteletbeli esperesi címet. A Pál Ferenc esperessé választásával megüresedett jegyzői hivatalra a kör Ajtai János homoródalmási lelkészt választotta.

A küüllői egyházkör lemondás folytán megüresedett felügyelő gondnoki állásra Báró Petrichevich-Horváth Arthur egyházi tanácsost választotta, az udvarhelyi kör Barabás Andrást. a torda aranyosi kör a Székely Miklós elhunytával megüresedett körü felügyelő gondnoki állásra Czákó László, a háromszéki egyházkör a Szentiványi Miklós elhunytával ürességbe jött felügyelő

gondnoki állásra dr. Ferenczy Géza, a küiküllői kör a D. Pataki László halála folytán megüresedett gondnoki állásra D. Pataky Sándor egyházi tanácsost választotta meg. A főtanács e választásokat megerősítette s a hivatali esküt bevette. Az udvarhelyi kör Sándor Mózes ny. kir. tanfelügyelőt, egyházi tanácsost egyházunk érdekében kifejtett hosszú és lelkes működéséért, a küiküllői kör dr. Árkosy Gyula kir. közjegyzőt, egyházi tanácsost érdemei elismeréséül tiszteletbeli felügyelő gondnoknak választotta. A főtanács a választást megerősítette.

Egyházköri tisztviselőknek választottak 1920 dec. 31-ig terjedő időre: a kolozs-dobokai körben esperesnek Ürmösi Károly, jegyzőnek Antónia Mihály, közügyigazgatónak Fülöp Mózes, pénztárnoknak Kiss Sándor; a tordaranyosi körben ugyane hivatalokra Lőrinczi Dénes, Ádámosi Gábor, dr. Szathmári Miklós, Létai Máté, a küiküllői körben: Gvidó Béla, Nagy Béla, (pénztárnoknak is) Szabó Albert; a marosi körben: Fazakas Lajos (pénztárnoknak is), Halmágyi János, Nagy János; a keresztúri körben: Lőrinczi István, Deák Miklós, Katona Ferenc, Geréb Zsigmond; az udvarhelyi körben: Pál Ferenc, Ajtai János, Demeter Dénes, Gál József, a felsőfehéri körben: Osváth Gábor, Kiss Aladár, Útő Béla, Szén Mihály; a háromszéki körben: József Lajos, Kovács Lajos, Göncz Mihály, Végh Benjámín; a duna-tiszamenti körben: Józán Miklós, Barabás István. Itt a közügyigazgatói és pénztárnoki állást lelkészek hiányában ez idő szerint nem lehetett betölteni. A főtanács mind e választásokat jóváhagyta.

Köszönettel elfogadta Székely László ny. lelkész 2000 k. alapítványát papnövendékek részére, 1000 k alapítványát a székelykeresztúri főgimnáziumnál létesítendő konviktus javára, Péter Sándor és neje Bitai Mária 1100 k alapítványát a székelykeresztúri konviktus részére, Ürmösi Kálmán ny. lelkész, tiszteletbeli esperes 1000 k alapítványát papi özvegyek és árvák segélyezésére, a kollégiumi igazgatóság által néhai dr. Nyiredy Géza tanár emlékének megörökítésére gyűjtött 1500 k alapítványt pályá- és jutalomdíj címen, ugyancsak a kollégiumi igazgatóság által Iszlai Márton emlékére gyűjtött 226 k pályá- és jutalomdíj alapot, a dr. Kenyeres Balázs egyet. tanár által fia érettségi vizsgájának emlékére tett 400 k adományt, melynek rendeltetését később fogják meghatározni.

A dr. Bedő Albert egyházi tanácsos által kitűzött pályatételre csak egy beszéd érkezett. A bíráló bizottság a jutalmat szótöbbséggel kiadásra javasolta. A beszéd szerzője Kovács Lajos nagyajtai lelkész. E tény mellett lehetetlen megjegyzés nélkül elhaladnunk. Nem lehet lelkesítő és felemelő sem az egyház legfelső fórumára. sem a díjat kitűző tanácsos atyánkiára, hogy a 100 egynehány tagból álló lelkészi karból egyetlen egy ember vállalkozik erre a nemes versenyre, amely az érdemet a mi irodalmi viszonyaink között egyenesen fényesen jutalmazza. Bedő Albertet ez a szomorú eredmény sem kedvetleníti el. A jövő évre is kitűzi a pályadíjat e tételre: János XVI. 23. „*Bizony, bizony mondom nektek: Bármit kérendetek az Atyától az én ne vemben, megadja nektek.*“

A főtanács örömmel és megnyugvással vette tudomásul, hogy a székelykeresztúri gimnázium új épülete a háborúból származott akadályok mellett is elkészült és használatba vétetett; de meghagyta, hogy szakszerűen

vizsgálják felül s az átadás és átvétel oly részletességgel és pontossággal történjék, hogy az egyház s illetőleg az intézet érdeke teljesen biztosítva legyen.

A kolozsvári lelkész-tanári állás ügyében tett előterjesztést a főtanács elfogadta, Győrfi Istvánt rendes teol. tanárnak megválasztotta, a hivatali esküt bevette; de kimondotta, hogy e megoldást ideiglenesnek tekinti s mihelyt a pénzügyi helyzet megengedi, a lelkészi teendőket ellátásáról gondoskodni fog; addig is Győrfi István tanárnak az egyházközség érdekében végzendő munkakörét okmányilag szabályozni kell.

Lelkészi özvegyek és árvák nyugdíja és nevelési járuléka pótlása címén 3837 K 22 fil. kiutalt s felhatalmazta a képviselő tanácsot, hogy a nyugdíjalap számadásának eredményéhez képest utalhasson a jövőben is az illetékeseknek.

A főtanács megütközéssel értesült Veress György brassói lelkész üzeméről, melyekkel egyházközségét s hivatalnoktársát jelentékeny összegekkel megkárosította s őt az unitárius lelkészek egyetlen jelvényének, a palástnak viselésére méltatlannak nyilvánította; a brassói egyházközség iránt kifejezte meleg rokonszenvét s biztosította nemcsak erkölcsi, hanem anyagi támogatásáról is. Kifejezte elismerését a kebli tanácsnak, dr. Vernes István gondnok és dr. Ferenczy Géza egyh. tanácsosnak, akik buzgó utánjárásukkal biztosították a vagyon egy jelentékeny részének megmentését.

Megválasztottak: közügyigazgatónak Józán Miklós, jogtanácsosnak dr. Ferencz József, teol. dékánnak Gálfi Lőrinc, számvevőknek Árkosy Lajos és Gyulay Árpád tanácsosok, a harmadfokú fegyelmi bizottságba elnöknek báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr, tagoknak egyházi részről Gvidó Béla, Kisgyörgy Sándor, Osváth Gábor rendes, Lőrinczi Dénes, József Lajos póttagoknak; világi részről Benkő Mihály, Csegezi Mihály, László Domokos rendes, dr. Tóth György, Czako László póttagoknak. Az egyházi képviselő tanács tagjaivá Csifó Salamon, dr. Várady Aurél; egyháztanácsosokká: Győrfi István, Ütő Béla, Péter Sándor, dr. Vernes István, Egyed Balázs, Faluvégi Áron, Iszlay Dezső, Szentannai Sámuel; a jogügyi bizottságban elnöknek Gál Jenő, tagoknak Ádám Dénes, Benkő Mihály, Csongvay Géza, dr. Költő Gábor, dr. Lukácsi József, dr. Tóth György, Ürmösi Kálmán (táblabíró), és Várady Aurél; a pénzügyi bizottságba elnöknek: Kozma Ferenc, alelnöknek Gyöngyössy Béla, tagoknak: Orbók Ferenc dr. Gál Zsigmond, Csifó Salamon, László Domokos, Keresztély Lajos; a nevelésügyi bizottságba elnöknek; Gál Jenő, tagoknak: dr. Boros György, dr. Gál Kelemen, Csifó Salamon, Pálfi Márton, Vári Albert, Tarcsafalvi Albert, Lőrinczi Dezső, Pál Ferenc; a nyugdíj bizottságba elnöknek: Gyöngyössy Béla, tagoknak dr. Boros György, Ürmösi Kálmán, Csifó Salamon; a főtanács bizottság tagjaiul: dr. Ferenczy Géza, Kozma Ferenc, Bedő Ferenc, dr. Árkosy Gyula, Barabás András, József Lajos, Fazakas Lajos, dr. Várady Aurél, dr. Tóth György; póttagoknak: Osváth Gábor, dr. Gál Zsigmond, Antónia Mihály.

A főtanács kimondotta, hogy a teol. tanárokkal belép a nem állami tanárok részére az 1914 évi XXXVI. t.-c. alapján létesített nyugdíjintézetet a papnövendékek illetékét, valamint a törvényben előírt egyéb terheket, vállalja s a további intézkedések megtételével a képviselő tanácsot bizta meg.

Igen fontos és jelentésében messze kiható határozatot hozott a főtanács, mikor az elemi iskolai vallástanítás tantervét elfogadta s megbizta a képviselő tanácsot, hogy az életbeléptetéshez szükséges minden előkészületet tegyen meg, különösen pedig gondoskodjék a szükséges vezérkönyv s utasítás kidolgozásáról és a megfelelő tankönyvek megírásáról.

A kolozsvári főgimnáziumhoz a dr. Nyiredy Géza tanszékére megválasztotta dr. Kiss Ernő rendes, a klasszika-filológiai tanszékre Gálffy Zsigmond végzett tanárjelöltet helyettes tanárnak. A sátoros ünnepek harmadik napjának eltörlésére irányuló indítványt a körök véleményének meghallgatása után nem fogadta el, de ahol célszerűnek látszik, a harmadik nap megünneplése alól fölmentést a püspök adhat. A belső emberek mellékfoglalkozására vonatkozó tilalmat úgy módosította, hogy a kebli tanács meghallgatása után a körülmények és a helyzet alapján az engedély megadása vagy megtagadása fölött a képviselő tanács döntsön.

Az összes alapok számadásait és költségvetéseit jóváhagyta és megerősítette.

Az összesített vagyonmérleg 1913 végére 7.847,740 k. 69 f. vagyont, 1.417,618 k. 65 f. terhet és 6.430122 k. 04 f. tiszta cselekvő vagyont mutat.

A Berde Mózsza alapítványból szegény és alakuló egyházközségeknek 2000 kt, a Kovács Dénes és neje Bence Anna alapból 1000 k jutalmat, a Suki László alapítványból 210 k segélyt, a Berde gyümölcsészeti és méhészeti díjából 900 kt. kiutalványozott.

A különböző tanügyi jelentéseket megnyugvással vette tudomásul s a szükséges intézkedéseket megtette. A nem unit. középfokú intézetekben folyt vallásoktatásról a jelentést tudomásul vette, de sajnálattal látta, hogy oly nagy számú ifjú csak hiányos vagy épen semmi vallásoktatásban nem részesült s az itt nyilvánvaló hibák orvoslására utasította a képviselő tanácsot.

A főtanács különösen a szórványok lelkigondozására hívja fel a figyelmet, s arra utasítja a képviselő tanácsot, hogy a nevelésügyi bizottságnak az egyes körökre vonatkozó figyelmeztetéseit pontosan hajtja végre, az eredményt vegye számba s gondoskodjék arról is, hogy az általános vonatkozású javaslatok végre hajtassanak és a még mindig mutakozó hiányok és hibák megszűnjenek. A főtanács elismerését nyilvánította a nevelésügyi bizottságnak a különböző jelentések részletes és szakszerű feldolgozásáért.

Általában kellemes érzéssel szemléltük, hogy e főtanácson a tanítás és nevelés ügye méltó figyelemben részesült s végre elfoglalta azt a helyet a tárgyalásra került ügyek sorozatában, melyet nemzet- és jövőépítő jelentőségénél fogva megérdemel s melyet eddig mindig nélkülözni volt kénytelen.

Az unitárius lelkész kör közgyűlése. Az unitárius lelkész kör az egyházi főtanácsot megelőzőleg, nov. 28-án d. e. 9 órától kezdődőleg Kolozsvárt az E. K. Tanács termében, a háborus viszonyokhoz mérten népes közgyűlést tartott, melyen jelen volt *Ferencz József* püspök és *P. Horváth Kálmán* főgondnok is. A közgyűlést Ürmösy Károly kolozsvári lelkész szép, alkalmi imádsággal vezette be. *Vári Albert* „a háború és az evangelium“ címen tartott elnöki megnyitójában azt fejtette ki, hogy túlzásba mennek azok a törekvések, amelyek a háborút nap-nap után úgy tüntetik fel, mint a vallásnak, az

erkölcsnek, a szociális közösségnek, a kulturának a rugóját. A háború betegség, vagy a legjobb esetben szükséges rossz. A kultur ember alaptulajdonsága a béke. Szellemi fejlődésünk útja a béke, s így az evangéliumi eszményt még a háborúban sem szabad felednie a lelkési karnak. A háborút csak azért kell hirdetni, hogy vele és általa a béke országát biztosítsa. Ezután *Pál Ferenc* oklándi lelkész „Egyházi törvényeink hiányai a gyakorlati papság szempontjából” címen tartott felolvasást. Törvényeink hiányának mondja általában azok szétszóródottságát, ami használatukat és alkalmazásukat nagyon megnehezíti. E mellett sok helyen útalás van bennük az országos törvényekre, de a megfelelő törvény sehol sincs idézve. *Szervezeti* törvényeinkben ott van, hogy a tisztviselők megválasztásuk alkalmával esküt kötelesek tenni, amely kötelesegeiket megszabja, de az eskü szövege nincsen meg a törvényben. Egyházközségi közgyűléseinknek határozatképes száma nincsen megállapítva. ami a lelkészt sokszor nehéz helyzetbe hozza. Előírja a törvény, hogy a lelkész köteles a vallást és szükség esetén az éneket is tanítani, de a munka díjazásáról nem gondoskodik. A törvény szerint nem igen van módjában a lelkésznek ellenőrizni a házasság kötésekét s így az egyházi áldásban való részvételre közvetlenül nem buzdíthatja a házasulandókat. Szükségesnek tartja törvényileg kimondani, hogy a lelkész neje csak unitárius lehet, mert akad egy-egy példa az ellenkezőre is. A lelkész és kántor közötti viszony is megfelelőbb módon volna szabályozandó. Az énekezők szükség esetén keresztelni és temetni is tartozik a törvény egyik pontja szerint. A másik szerint pedig ezeket a lelkészen kívül más nem végezheti. A lelkésznek a pénzkezelés körüli eljárása és felelőssége nincsen határozottan körülírva. A törvény előírja, hogy mindennemű szertartást a lelkész a megszabott rend szerint köteles végezni, de hogy miben áll a megszabott rend, az nincsen meg törvényeink között. Ez az eset áll a konfirmációra is. Még az istentiszteletek tartására és képzésére vonatkozó törvényekre tette meg észrevételeit. A felolvasás nyomában élénk vita indult meg, amelynek során felmerült az is, hogy a keresztetetlenül elhalt gyermekek anyakönyvezése, a ny. belső emberek egyházi adózása is törvényileg volna szabályozandó. *Ferencz József* püspök megnyugtató felvilágosításai után a gyűlés abban állapodott meg, hogy az egész felolvasás terjesztések föl az E. K. Tanácshoz, hogy egyházi törvényeink kiadása és revíziója esetén ez is útmutatásul szolgálhasson.

Győrfi István kolozsvári lelkész „Háború és kultúra” címen tartott nagy tanulmányra valló felolvasást, melyet a gyűlés nagy rokonszenvvel fogadott. Még a lelkészköri pénztárról *Ürmösy Károly*, az „Unitárius szószék”-ről *Bötöni Vilmos* terjesztett elő jelentést. Mindkettőnél arról győződünk meg, hogy a tagok nem nagy buzgósággal tesznek eleget a lelkészkörrel szemben vállalt kötelezettségeiknek. Pedig a mostani közgyűlés is meggyőzhető mindenkit arról, hogy a lelkészkörnek szép és nagy hivatása van egyházi életünkben és hogy súlyban és tartalomban fokozatosan emelkedik.

Az amerikai unitárius társulat titkárának levele a főtiszt. püspök úrhoz. Külföldi osztály. Amerikai unitárius társulat. 25 Beacon-utca Boston, Mass. 1914 október 13. Tisztelendő *Ferencz József* püspök úrnak, Kolozsvár, Magyarország. Tisztelt és Kedves Barátom! Az európai általános háborúnak váratlan és iszonyú kitérése, amelyben az önök hős nemzete is benne van, mély bánat-

tal és a legmélyebb rokonszenvvel töltött el minket. Nem tudom, hogy ez a levelem eljut-e Önhöz, de indítatva érzem magamat, hogy úgy Ön, mint hitsorsosaival szemben a mi személyes becsülésünknek adjunk kifejezést és hogy biztosítsam Önt, hogy mi reméljük és imádkozunk azért, hogy Ön és az Önéi személyileg legyenek megkímélve nagy bánattól, hogy a mi testvéregyházaink Magyarországon ne szenvedjenek maradandó hátrányokat és hogy az önök szeretett hazája a vérnek és könnynek ezen istenítéletéből kerüljön ki megerősödve, egységesebben és szellemileg emelkedettebben, mint valaha megelőzőleg hosszú és tiszteletreméltó történelmében. Adja át szíves üdvözlésünket Boros professornak és Józannak és minden más hív barátunknak, melylyel vagyok szeretettel: *W. Wendte Károly*, az amerikai unitárius társulat titkára.

Családi pótlék. Az ág. hitv. ev. egyház illetékes bizottsága Zsigmond Jenő főgondnok és Scholtz Gusztáv püspök elnöklete alatt tartott ülésében a lelkészek részére egy-egy gyermek után 300—300 K családi pótlékot állapított meg s 122 gyermek után 36600 K-t utalványozott ki.

A budapesti egyetem és ref. teológia. E két intézet között a közokt. miniszter a folyó isk. évtől kezdve egy rendeletével épen olyan viszonyt létesített, amilyen van a mi teol. intézetünk és a kolozsvári egyetem között már régóta. A papnövendékek heti 10 óra hallgatására vannak kötelezve s ezzel szemben — az ösztöndíjak kivételével — az összes jogokban és kedvezményekben részesülhetnek.

A B) osztályú népfelkelők sorozása véget ért. A kolozsvári tanárok közül Uzoni Imre, Kovács Kálmán és Sándor János, a székelykeresztúriak közül Lőrinczy Géza, Lukácsi Sándor, dr. Borbély Ferenc és Nagy Lajos találtattak alkalmasoknak. Ha be kell majd vonulniok, a tanítás munkája megakad, mert tanáraink máris a maximális heti óraszámmal vannak megterhelve s amellett egyes tantárgyakat (magyar, latin, görög, görögpótló irodalom) máris redukált óraszámban tanítunk.

Tanáraink közül a harcterről sebesülten hazajöttek dr. Borbély István és Gálfi Zsigmond, amaz a déli, ez az északi harcterről. Sebesülésük nem nagyon súlyos, már a javulás útján vannak. Betegen jött haza Gálfalvi Samu és dr. Kiss Ernő is, akik már jobban vannak s nemsokára visszatérnek a harcterre. Jelenleg mindahányan Kolozsvárt vannak. Múlt számban jött híradásunk óta behívták Pálfi Márton kartársunkat is, aki belső szolgálatot teljesít.

A Középbiskolai Tanáregyesületi Közlöny utolsó számában érdekes statisztika közlését meg. 75 intézettől 381 tanár vonult hadba, tehát átlagban egy intézettől 5. Van olyan intézet, amelytől csak 1, de van olyan is, amelyiktől 12 tanár rukkolt be.

Protestáns táborigyelmeztetés a harcteren. A ref. és ág. hitv. ev. lapok panaszojják, hogy kath. táborigyelmeztetést mind a csapatoknál, mind a kórházaknál szinte fölösleges számban alkalmaznak, ref. és ág. ev. táborigyelmeztetés alkalmazása pedig szinte ritkaságszámba megy. A kath. táborigyelmeztetés között táborigyelmeztető és törzsisztviselő rangban levő sok van; de ref. és ág. táborigyelmeztetés csak kapitányi rangot érhet el. A kath. táborigyelmeztetés minden ünnepnapon ki kell rukkolni az egész legénységnek, még olyan csapatoknál is, melyeknek legénysége túlnyomó számban róm. kath. lakosságú vidékről való.

Kérik az egyházi főhatóságokat, járjanak közbe a főhadvezetőségénél, hogy a lakosság felekezet szerint való eloszlásának arányszáma szerint egyenlően alkalmazzon nem kath. tábori lelkészeket is.

Harnack és az angol teológusok. Harnack, a berlini egyetem nagyhirű teológiai tanára, nagyhatású beszédet tartott Berlinben, melyben erősen kikelt az angolok ellen. A civilizáció hűtlen árulóinak mondotta őket. Emiatt 10 tekintélyes angol egyházi férfi levéllel fordul hozzá s mentegetni törekszik Anglia eljárását, mert szerintök csak Szerbia és Belgium állami önállóságának megvédelmezéseért fogott fegyvert. A nemrég még angol-barát Harnack nyílt levéllel fordul hozzájuk s nyíltan tárja eléjük, hogy Szerbia megvédelmezése a „legnyomorultabb ürügy“; az igazi ok az, hogy Németországot meg akarták semmisíteni, gazdasági fejlődését tönkretenni. Egyénileg hálás a vele szemben tanusított barátságos érzületükért s szükség nélkül nem is fogja elszakítani azokat a kötelékeket, amelyek őt Anglia „őszinte keresztényeihez és tudományához“ fűzik. De azzal végzi szavait: „Ez idő szerint azonban ez a kötelék rám nézve semmiféle értékkel nem bír.“ Harnack nagysúlyú kijelentéseire az angol vallási élet vezérei és nemes tudósai szükségesnek találták ismételtelen menteni Anglia dicsstelen világháborúi fellépését. Egyfelől a canterbury-i és yorki érsek püspöki karával, másfelől Selbie W. B. az oxfordi Mansfield college igazgatója és a „Congregational Union of England and Wales“ liberális tudós társaival útasítja vissza a vádat, mely Angliát a „civilizáció árulójának“ bélyegzi. Fájdalommal jegyzik fel, hogy éppen Harnack teszi ezt, kihez a személyes szeretetnek számai is kötötték az angol tudós világ nagy többségét és fájdalommal, de kényszerülten éppen Harmackkal kell megértetniök, hogy a vád éppen Németországot illeti, ki közvetve és közvetlen a kis államok jogait lábbal taposata meg. Kijelentik, hogy ők sem a gyilkos Szerbiának, sem a cári Oroszországnak nem támogatói, hanem küzdenek a lelkiismeretért, a jogért, Európáért, az emberiségért és maradandó békeért. Éppen ezért hinni merik, hogy a valódi motívumokat megértő és ismerő Harnack nem tehet az előzővel egyértelmű megbélyegző kijelentést és befogadja az őt mélyen tisztelő keresztény testvéreinek lélekben fogant üzenetét.

Dryander a világháborúról. Egy francia főpap a német császár udvari papjához azzal a felkéréssel fordult, hogy írja alá ő is azt a felhívást, melyben „a humanus hadviselés“ nemzetközi követelményét terjesztik a főhadvezetőségek elé. Dryander az aláírást megtagadta, mert még a látszatát is kerülni akarja annak, mintha Németországban figyelmeztetésre volna szükség, hogy a háborút a ker. felfogás, a könyörület és emberiesség szellemében kell viselni. Meg van győződve, hogy az egész hadsereg ezt az eljárást követi s „a mi részünkön az önfegyelmzésnek, lelkiismeretességnek és kiméletnek oly mértékével küzdenek, amilyenre még nem volt eset a világtörténelemben“. A németek dum-dum lövegeket sohasem használtak. Nincs Németországban száz gondolkodó ember, aki ezt a háborút Franciaországgal kívánta. De „az angol politikusokkal szemben a haragnak és erkölcsi megvetésnek mélységes érzetével vagyunk eltelve“, mert, ha akarták, megakadályozhatták volna ezt a háborút. De nem tették, hanem hátba támadták a fájában, hitében és kulturában rokon németet, sőt a japánokat és afrikai négereket is rájuk uszították. Nem félnek az ellenségek légióitól, de egy ellenséggel szemben teljesen védtelenek s ez a hazugságoknak az a hal-

maza, mellyel az egész világsajtót ellenük mozgósította s nevelés és rosszakaratu koholmányaiavól állandóan piszkolja és rágalmazza, s a világot Németországgal szemben gúvöllettel tölti el. Ilyen körülmények között a nyilatkozat aláírása „keresztény becsületünknek és személyes erkölcsi méltóságunknak megtagadásával“ volna azonos.

A frankfurti egyetem. Mint nálunk a debreceni és pozsonyi, úgy a Majna melletti Frankfurtban is inter arma nyílt meg az új egyetem október hóban. Az egyetem költségeit a város fedezi. A megnyitás ünnepeit a Frankfurter Zeitung ünnepi számban közölte. A császár, a birodalmi kancellár az egyetemek üdvözlő iratokat küldöttek. Az egyetemnek nincs teológiai fakultása.

Lelkészek és lelkésznövendékek a harcmezőn. A debreceni teol. ifjúság 53 tagja a törvény által nyújtott kedvezményről lemondott s a haza fegyveres védelmére a honvéd zászló alá felesküdt. Baltazár püspök az ifjakat egy szép selyem zászlóval ajándékozta meg. Nov. 27-én a kollégium ünnepély és társas vacsora keretében bucsuzott el növendékeiktől, akik az önkéntesek altisztképző iskolájába Budapestre útaztak. A *soproni teológia* ifjúsága nem lát elvi akadályt arra nézve, hogy a teológus fegyverszolgálatra jelentkezzenek, de úgy tartja, hogy a kérdést többségi határozattal az egyesekre kötelezően elintézni nem lehet s a törvény által nyújtott kedvezményről kiki csak a maga személyére nézve mondhat le. Az egyetemes lemondás a közegyház hatáskörébe tartozik, melyet egyesek vagy teol. akadémiák nem intézhetnek el. Akit a betegápolói szolgálat nem elégít ki s lelkiismerete a harctérre szólítja, az *csendben és feltűnés nélkül* kövesse lelkiismerete szavát. A *pozsonyi teológusok* ifjúsági gyűlésén elhatározták, hogy lemondanak a fegyveres szolgálat alól való kedvezményről s bejelentették a honvédelmi miniszteriumnak, hogy bárminemű alkalmazásban a honvédelem rendelkezésére bocsátják magukat. A francia hadseregben főpapok is teljesítenek közösleges katonasorban szolgálatot. A württembergi hadtestben 90 prot. lelkész fegyveres, 60 pedig egészségügyi szolgálatot végez. S a német közvélemény nemcsak, hogy nem kifogásolja, hanem természetesnek tartja, hogy ezt a kiváltságot, melynek most nincs értelme és jogosultsága, megszüntessék. 26 német püspök kérelemmel járult a német császárhoz, engedje meg a lelkészeknek a fegyveres szolgálatot. A császár megköszöni a hazafias ajánlatot, de a kérést nem teljesíti, mert a lelkészre a katonák és sebesültek között, valamint a harctéren elesettek és küzdők családjai körében nagy és fontos szolgálat vár, amely épen annyira fontos és épen annyira halaszthatatlan, mint a fegyveres szolgálat.

Magyar lobogók Berlinben. Hatalmas és hűséges szövetségesünk, Vilmos császár, aki már többször adta értékes jelét annak, hogy nemzetünkkel rokonszenvezik, meg tudja becsülni a magyar nemzet harci lendületét, vitézségét és más katonai erényeit. A szövetségi hűség egyik külső megpecsételése volt, midőn a főváros a Váci-körutat Vilmos császár útnak-nevezte el. Most Berlin városa azzal viszonzozza a figyelmet, hogy egyik legnépesebb utcáját Budapesti-utcának keresztelte el. Az ünnepélyen az egész város lobogó-díszbe öltözött s annyi volt a magyar lobogó, akár Budapesten valamely nagy nemzeti ünnepen. Ez az eset ismétlődött akkor is, mikor Tisza gróf miniszterelnök a német főhadiszállásra útaztában látogatást tett Berlinben.

Háboruban elesett katonák emlékezete. Egyházi hatóságok és közlönyök különböző terveket és gondolatokat vetnek fel, hogy hogyan kellene vagy lehetne a harctéren elesett katonák emlékét megörökíteni. Egyik javaslat szerint, mielőtt a halál biztos hire megjön, a szószékből kellene kihirdetni s a háború végével a templomban elhelyezendő emléktáblán a község összes halottjainak nevét megörökíteni. Ilyen az a gondolat is, hogy az elesett tanárok és tanulók neveit az iskolák dísztermében emléktáblára véssék fel s az ifjúság jelenlétében ünnepet rendezzenek emlékezőkre. Mások a temetőben közös síremlék felállítását javasolják. Ismét mások emlékfák ültetését ajánlják a temetőben, amint ültettünk a millenium ünnepén és Erzsébet királynénk emlékeztetére.

Gyász hírek. *Mátyás János* székelymuzsnai unitárius lelkész nov. hó 3-án életének 60., lelkészi szolgálatának és boldog házasságának 29. esztendejében két éven át tartó szenvedés után meghalt. Lelkiismerettel és hűségese kintartással munkált azon a mesgyén, melyre az élet állította. Neje, leánya siratják a hű férjet, a jó apát s egyházközsége hálásan áldja a gondos lelki pásztor emlékeztetét.

Aranyosrákosi Létay Balázs tanárjelölt, a 21. honvédgyalozezred hadapródja a galíciai harctéren, életének 26. évében hősi halált halt. Komolyan, ritka kintartással és nemes ambícióval készült pályájára. A legszebb reményekre jogosított tudományos készütségének alaposágával. Az általános mozgósítás Angliában találta, ahol tanárai kintüntető bizalma folytán állami segítséggel szaktanulmányokat folytatott. S íme a bátor lendülettel emelkedő pálya megszakad s minden remény és minden bizakodás megsemmisül. A fájdalmas érzést csak az a tudat enyhíti, hogy édes hazánkért ontotta ifjui vérért.

Dr. Vass Pál kir. törvényszéki aljegyző, tart. hadnagy, kolozsvári kollégiumunknak szintén volt tehetséges növendéke, Vass Domokos polgári iskolai tanár unokaöccse, a legszebb reményekre és haladásra jogosító élet kezdetén, az északi harctéren hősi halált halt. Katonái temették el, „sirja fölött enyeleg a bús alkonyi szellő“, ott fenn északon, valahol Ravaruszka közelében, ahol annyi drága magyar vér folyt már el a letarolt mezőkön.

Muzsnai Ürmössy Aladár 11. éves joghallgató életének tavaszán 20 éves korában rövid, de kínos szenvedés után Budapesten, dec. 14-én övéi nagy fájdalmára elhunyt.

Kiss Aladár unitárius lelkész, egyházköri jegyző, egyházi tanácsos dec 16-án életének 47., házasságának 19., papi működésének 24-dik évében meghalt. Lelkes, munkás, öntudatos unitárius, aki erős munkakedvvel állott életfeladatai elé s hívséges volt azokhoz mindhalálíg.

